

Curs d'extensió universitària

INTRODUCCIÓ A LA DIDÀCTICA DE LLENGUA I CULTURA AMAZIGUES

Universitat de Barcelona, curs 2021-2022

Imatge de Flickr de Rachid Ayour.

**INTRODUCCIÓ A LA DIDÀCTICA DE
LLENGUA I CULTURA AMAZIGUES
Universitat de Barcelona, curs 2021-2022**

Curs d'extensió universitària de 12 crèdits consistent en dos mòduls de 6 crèdits cadascun:

- un **primer mòdul** de caire més teòric integrat per dues assignatures de 3 crèdits cadascun (Lingüística amaziga i Història, cultura i societats amazigues) que s'impartirà al primer quadrimestre
- i un **segon mòdul** de caire més pràctic integrat per sengles tallers de Didàctica de l'amazic, que també sumen 6 crèdits, i que s'impartirà al segon quadrimestre.

Hores de docència: 84 hores en total repartides entre 4 assignatures.

Període de docència: El primer mòdul s'impartirà del 4 d'octubre de 2021 al 24 de gener de 2022. I, el segon mòdul, del 7 de febrer al 30 de maig de 2022.

Dia i horari de les classes: Dilluns de 17:30 a 20:30.

Lloc: Facultat de Filologia i Comunicació de la Universitat de Barcelona.

Destinataris: Docents del cos secundària que vulguin impartir classes d'amazic als instituts i altres persones interessades en la didàctica i en l'estudi de la llengua i la cultura amazigues.

Organització: Institut del Pròxim Antic de la la Universitat de Barcelona en col·laboració amb la Casa Amaziga de Catalunya i amb el suport del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya.

Certificat: Els alumnes que superin el curs rebran un títol d'extensió universitària.

Reglament d'assistència: Podran optar al certificat del curs els alumnes que assisteixin a un mínim del 80% de les classes.

Avaluació: S'inclouran tres evidències d'avaluació per cada mòdul, que poden consistir en exàmens, presentacions orals o treballs, segons les característiques (teòriques o pràctiques) de cada mòdul.

Característiques del curs: presencial amb un pla de contingència que preveu la possibilitat de classes telemàtiques i enregistrades a través de la plataforma BB Collaborate. Les pràctiques, que comptaran 1 crèdit, es duran a terme als tallers d'amazic que s'imparteixen actualment arreu de Catalunya.

Preu del curs per als estudiants: 50 € per al públic general i matrícula gratuïta per als professors del cos de secundària.

Mòduls:

- **Lingüística amaziga:** 3 crèdits.
- **Història, cultura i societats amazigues:** 3 crèdits.
- **Didàctica de l'amazic d'Asàmmer:** 2'5 crèdits.
- **Didàctica del rifeny:** 2'5 crèdits.
- **Pràctiques:** 1 crèdit, integrades en el mòdul de Didàctica de l'amazic.

Per a més informació: origen@xtec.cat; casaamaziga@gmail.com

Continguts de les sessions dels mòduls

Lingüística amaziga

1. Les lletres i els sons de l'amazic. Fonemes i allòfons.
2. Trets fonològics: tensió, faringalització, labialització, espirantització, tectals, ruptura de hiatus i anaptixi. Trets fonètics particulars d'alguns dialectes.
3. Sil·labació. Elements dels lexemes. Restriccions fonotàctiques. Extensions de les arrels. Morfosintaxi pronominal. Pronoms febles. Díctics
4. Morfosintaxi nominals: gènere, nombre i estat. Noms deverbatius i noms denominatius.
5. Morfosintaxi verbal: persona, nombre i gènere.
6. Morfosintaxi verbal: aspecte, mode i negació. El tema d'aorist.
7. Morfosintaxi verbal: aspecte, mode i negació. Els temes d'acomplert i inacomplert.
8. Morfosintaxi verbal: diàtesi.
9. Morfosintaxi de les paraules invariables, sobretot de les preposicions.
10. Sintaxi de les oracions afirmatives, negatives i interrogatives.
11. Sintaxi de l'expressió de la qualitat i de les circumstàncies.
12. Sintaxi de les proposicions de relatiu.
13. Sintaxi de les proposicions completives.
14. Sintaxi de les proposicions adverbials.

Didàctica de l'amazic d'Asàmmer i del rifeny

Aquest mòdul l'impartiran dos professors per a cada varietat de l'amazic i un especialista en didàctica de la llengua. S'oferiran eines, recursos pedagògics i estratègies didàctiques per treballar la llengua i cultura amazigues a l'aula.

1. Lectoescriptura
2. Comencem l'estudi.
3. En família.
4. A casa.
5. Un tomb pel poble.
6. A la botiga.
7. A l'escola.
8. Al mercat.
9. Tenim convidats.
10. La salut.
11. Excursió a Bugàfer.
12. A pagès.
13. Els animals domèstics.
14. Els animals salvatges.

Història, cultura i societats amazigues

1. Introducció al món amazic: geografia, demografia, dialectologia i sociolingüística. La diàspora amaziga. Els amazics a Catalunya en el passat i a l'actualitat.
2. Segmentarietat i reduplicació de les societats tribals amazigues. Antropologia dels *Ayt Ètça*, *Ayt Yaflman* i *Ayt Uryayl*. La família amaziga.
3. Orígens afroasiàtics de l'amazic. L'estratificació del lèxic amazic. Libis i egipcis. Púnics. Grecs de la Cirenaica. Les inscripcions líbiques i l'evolució de les *tifinay*.
4. La romanització i la influència llatina. Els eremites d'Egipte i els *Mazices* a les *Vitae Patrum*. El cristianisme africà i la Numídia del temps d'Agustí de Tagast.

5. La introducció de l'islam abans de l'arabització. Vies d'introducció dels arabismes. La llengua amaziga a les fonts medievals de Nefussa i del Sus. Les dinasties amazigues de l'Àfrica del Nord.
6. Els amazics a al-Àndalus: introducció general.
7. El llegat amazic a Xarq al-Àndalus: societat, economia i toponímia.
8. L'amaziguitat de les Canàries. La confreria del esclaus, els *ignawn*: un cas de bricolatge cultural. Sidi Hddi i els *ihddawiyn*.
9. L'espai tuareg. L'*aggag*.
10. La colonització europea de Tamazga en època contemporània. Els estats magribins postcolonials i la qüestió amaziga.
11. Les festes i les tradicions amazigues. La música. La mitologia i la imatgeria amaziga. La gastronomia. L'arquitectura. L'economia. La literatura amaziga tradicional. Tendències de la literatura amaziga d'autor.
12. Els amazics a Catalunya en el passat i a l'actualitat: migracions, assentament i trajectòria del moviment amazic, distribució i arrelament de la comunitat amaziga, especificitats educatives i participació social.
13. Joves amazics a Catalunya: experiències, construccions identitàries i trajectòries socioeducatives des d'una perspectiva interseccional i comparativa.
14. La dona amaziga: de Tamazga a Catalunya. El paper de la dona com a transmissora de la cultura i la realitat actual de la dona amaziga a Catalunya.

Bibliografia i materials de curs

Referències generals

- Hassan AKIOUD i Eva CASTELLANOS, *Els amazics. Una història silenciada, una llengua viva*. Cossetània, Valls 2007, 188 pp.
- Hassan AKIOUD i Eva CASTELLANOS, « Amazics: identitat i llengua a l'Àfrica del Nord », *Diversia* 3, 2013, pp. 64-92. Disponible en versió pdf i amb imatges en color.
- Maria ARENYS i David FORNIÈS (coord.), *El Poble Amazic a Catalunya*. CIEMEN, Col·lecció Drets Col·lectius, dossier nº 5, Barcelona 2019, pp. 22-32. Accessible en línia a <https://www.nationalia.cat/dossier/11194/05-el-poble-amazic-a-catalunya>
- Michael BRETT i Elizabeth FENTRESS, *The Berbers*. Blackwell, Oxford / Cambridge 1996, XVI+350 pp.
- Gabriel CAMPS, *Berbères. Mémoire et identité*. Éditions Errances, París 1987, 260 pp.
- Gabriel CAMPS, « Avertissement », dins *idem* (dir.) *Encyclopédie Berbère*, vol. 1, Édisud, Ais de Provença 1984, pp. 7-48.
- *Encyclopédie Berbère*. Édisud, Ais de Provença / Peeters, Lovaina 1984 ss. 43 volums apareguts fins al 2020 (lletra s). Dirigida per Gabriel Camps fins al 2002 i per Salem Chaker d'aleshores ençà.
- Lluïsa GRÀCIA i Pere MAYANS, *Llengua i immigració. La influència de la primera llengua en l'adquisició del català com a segona llengua*. Eumo, Vic 2010, 207 pp.
- Mohand Akli HADDADOU, *Le guide de la culture berbère*. Ina-Yas, Alger 2000, 316 pp.
- Michael PEYRON, *The Berbers of Morocco: A History of Resistance*. I.B. Tauris, Londres / Nova York 2020, 352 pp.

Lingüística amaziga

- Meftaha AMEUR, Khalid ANSAR, Abdellah BOUMALK, Noura EL AZRAK, Rachid LAABDELAOUI i Hamid SOUIFI, ⵜⴰⵎⴰⵣⵉⵖⵜ ⵏ ⵜⴰⵎⴰⵣⵉⵖⵜ ⵏ ⵜⴰⵎⴰⵣⵉⵖⵜ ⵏ ⵜⴰⵎⴰⵣⵉⵖⵜ. *Dictionnaire générale de la langue amazighe*. Publications de IRCAM, Rabat 2017, 1031 pp.

- Said BOBOUH, *L'adoption de termes scientifiques et techniques internationaux gréco-latins au berbère*. Memòria de màster de lingüística amaziga presentada a l'INALCO, París, 2015, 198 pp.
- Fatima BOUKHRIS, Abdallah BOUMALK, El Houssain EL MOUJAHID i Hamid SOUIFI, *La nouvelle grammaire de l'amazighe*. Publications de l'IRCAM, Rabat 2008, 199 pp.
- Carles CASTELLANOS, *El procés d'estandardització de les llengües. Estudi comparatiu i aplicació a la llengua amazigha*. Tesi doctoral inèdita defensada a la Universitat Autònoma de Barcelona, Bellaterra 1997, 360 pp.
- Carles CASTELLANOS, *Llengües, dialectes i estandardització*. Octaedro, Barcelona 2000, 128 pp.
- Salem CHAKER, *Linguistique berbère. Études de syntaxe et de diachronie*. Peeters, París / Lovaina 1995, 273 pp.
- Lionel GALAND, *Regards sur le berbère*. Centro Studi Camito-Semitici, Milà 2010, VIII+383 pp.
- Maarten KOSSMANN, *Essai sur la phonologie du proto-berbère*. Rüdiger Köppe Verlag, Colònia 1999, 316 pp.
- Maarten KOSSMANN, « Berber », dins Zygmunt Frajzyngier i Erin Shay (eds.), *The Afroasiatic Languages*. Cambridge University Press, Cambridge 2012, pp. 18-101.
- Maarten KOSSMANN, « Proto-Berber phonological reconstruction: An update », *Linguistique et Langues Africaines* 6, 2020, pp. 11-42.
- Rachid LAABDELAOUI, Abdallah BOUMALK, El Mehdi IAZZI, Hamid SOUIFI i Khalid ANSAR, *Manuel de conjugaison amazighe*. Publications de l'IRCAM, Rabat 2012, 492 pp.
- Carles MÚRCIA, « Diachronie et aménagement de l'amazighe », *Asinag* 11, Rabat 2016, pp. 47-87.
- Carles MÚRCIA, *Gramàtica amaziga (estàndard del diasistema amazic septentrional)*. Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona, Barcelona 2021, 385 pp.
- Carles MÚRCIA i Salem ZENIA, *Diccionari català-amazic / amazic-català (estàndard del diasistema amazic septentrional)*. Llibres de l'Índex, Barcelona 2015, CCII+1179 pp. La versió en línia d'aquest diccionari és de lliure accés al domini www.amazic.cat d'ençà de 2017.
- Kamal NAÏT-ZERRAD, *Dictionnaire des racines berbères*. Peeters, París / Lovaina, vol. 1, 1997; vol. 2, 1999; vol. 3, 2002, XXVII+946 pp.
- Kamal NAÏT-ZERRAD, *Grammaire moderne du kabyle*. Karthala, París 2001, 225 pp.
- Kamal NAÏT-ZERRAD, *Linguistique berbère et Applications*. L'Harmattan, París 2004, 158 pp.
- Kamal NAÏT-ZERRAD, *Mémento grammatical et orthographique de berbère: kabyle, chleuh, rifain*. L'Harmattan, París 2011, 225 pp.
- Marijn VAN PUTTEN, « Introducción al estudio diacrónico del bereber », in J. J. Batista Rodríguez (ed.), *Estudios Sobre Toponimia Canaria Prehispánica*. Academia Canaria de la Lengua, La Laguna 2019, pp. 225-307.
- Werner VYICHL, *Berberstudien & A Sketch of Siwi Berber (Egypt)*. Köppe, Cologne 2005, XXXVI+258 pp.

Didàctica de l'amazic d'Asàmmmer

- Fatima AGNAOU (dir.), amawal almlan tamazivt-tafransist-taorabt / tafransist tamazivt-taorabt / taorabt-tamazivt-tafransist. *Lexique scolaire amazighe-français-arabe / français-amazighe-arabe / arabe-amazighe-français*. Publications de l'IRCAM, Rabat 2012, 451 pp. Conté prop de 3.600 mots. http://www.ircam.ma/doc/publica/fr_amz_ar.pdf
- Ali AMANISS, *Dictionnaire tamazight-français (parlers du Maroc central)*. Edició electrònica a <http://www.miktex.org/>, 2009, XVI+750 pp.
- Driss AZDOUD, *Dictionnaire berbère-français*. Maison des sciences de l'homme, París 2011, 645 pp. Parlar dels Ayt Hdiddu.
- Eziz BAHA, Ella n AYT LHU, Dimuḥ QDDUMI i Carles MÚRCIA (coord= **ⵜⴰⵎⴰⴷⵉⵜ ⵏ ⵜⴰⵎⴰⴷⵉⵜ ⵏ ⵜⴰⵎⴰⴷⵉⵜ ⵏ ⵜⴰⵎⴰⴷⵉⵜ ⵏ ⵜⴰⵎⴰⴷⵉⵜ**). CIEMEN, Barcelona 2019 ss. 18 unitats didàctiques per a l'aprenentatge de l'amazic publicades en línia juntament amb els àudios i les guies didàctiques (en català i en francès) a l'enllaç

<http://www.ciemen.cat/projectes/coneixement/epd-sobre-drets-dels-pobles-i-drets-de-les-dones/tc-wawjdm-curs-unitats-didactiques-aprenentatge-llengua-amaziga/>

- hnnu loraj (Hennou LARAJ), Sawlat s tmazivt! adlis n unlmud n imqqrann. tamazivt n wmmas. *Manuel des adultes pour l'apprentissage de la langue amazighe. L'amazighe du centre*. IRCAM, Rabat 2005, 102 pp. Conté CD àudio. Descarregable de franc en pdf a <http://www.ircam.ma/ecoleamazighe/publications/Sawlat%20s%20tmazight.pdf>
- Simone MAURI, *Formal and Functional Properties of Grammatical Aspect in Ayt Atta Tamazight*. Tesi doctoral, SOAS, Londres 2015, 353 pp.
- Bennasser OUSSIKOUM, *Dictionnaire amazighe-français: le parler des Ayt Wirra (Moyen Atlas - Maroc)*. Publications de l'IRCAM, Rabat 2013.
- Miloud TAÏFI, *Dictionnaire raisonné berbère-français (parlers du Maroc). Amawal unziḡ tamaziḡt-tafransist (alsiwn n Lmeyrib)*. Publications de l'IRCAM, Rabat 2016, 1208+166+319 pp.

Didàctica del rifyen

- Carles CASTELLANOS, Ikram CHILAH i Mohand TILMATINE, *Guia de conversa universitària amazic-català*. Serveis lingüístics de la UB, Barcelona 2006, 258 pp.
- **Jahfar HASSAN YAHIA, *Tiyri n tutlayt tamaziḡt. Tarayt tamezwarut. Curso de lengua tamazight. Nivel elemental*. Instituto de las Culturas, Melilla 2014, 325 pp.**
- **Jahfar HASSAN YAHIA, *Adlis n usefti arifiḡ. Manual de conjugación rifeña*. Instituto de las Culturas, Melilla 2019, 435 pp.**
- Maarten KOSSMANN, *Esquisse grammatical du rifain oriental*. Éditions Peeters, París / Lovaina 2000, 215 pp.
- Mena LAFKIOUI, *Atlas linguistique de variétés berbères du Rif*. Köppe Verlag, Colònia 2007, 291 pp., 356 mapes, 47 taules, índexs dels mapes i de les taules.
- Xavier LAMUELA, *El berber. Col·lecció Llengua, immigració i ensenyament del català, n° 5*. Generalitat de Catalunya, Departament de Benestar i Família, Barcelona 2005, 171 pp.
- Khalid MOURIGH i Maarten KOSSMANN, *An Introduction to Tarifit Berber (Nador, Morocco)*. Ugarit Verlag, Münster 2019, 218 pp.
- Kamal NAÏT-ZERRAD, *Mémento grammatical et orthographique de berbère: kabyle, chleuh, rifain*. L'Harmattan, París 2011, 225 pp.
- Mohamed SERHOUAL, *Dictionnaire tarifit-français*. Université Abdelmalek Es-Saâdi, Tetuan 2002, XXX+749 pp. Tèsi doctoral inèdita.
- Mohand TILMATINE, Abdelghani EL MOLGHY, Carles CASTELLANOS i Hassan BANHAKEIA, *La llengua rifyena. Tutlayt tarifit*. UAB, Bellaterra 1998, 200 pp.

Història, cultura i societats amazigues

Antiguitat

- Malika HACHID, *Les premières berbères. Entre Méditerranée, Tassili et Nil*. Ina-Yas, Alger 2000, 317 pp.
- Denise JACQUES-MEUNIE, *Le Maroc saharien, des origines à 1670*, 2 volums. Librairie Klincksieck, París 1982, 990 pp.
- Serge LANCEL, *L'Algérie antique. De Massinissa à saint Augustin*. Mengès, París 2003, 259 pp.
- Yves MODÉLAN, *Les Maures et l'Afrique romaine (IVe – VIIe siècle)*. École française de Rome, Roma 2003, 900 pp.
- Carles MÚRCIA, *La llengua amaziga a l'antiguitat a partir de les fonts gregues i llatines*. Institut Mòn Juïc / Promocions i Publicacions Universitàries, Barcelona 2011, 2 volums, LX+669+636 pp. + annex cartogràfic.
- Werner PICHLER, *Origin and Development of the Libyco-Berber Script*. Rüdiger Köppe Verlag — Berber Studies 15, Colònia 2007, 143 pp.

Edat mitjana

- Gabriel CAMPS, « **Comment la Berbérie est devenue le Maghreb arabe** », *Revue de l'Occident Musulman et de la Méditerranée* 35, Ais de Provença 1983, pp. 7-24.

- Ferran ESQUILACHE, *Els constructors de l'horta de València. Origen, evolució i estructura social d'una gran horta andalusina entre segles VIII-XIII*. Publicacions de la Universitat de València, València 2018, 496 pp.
- Helena DE FELIPE, *Identidad y onomástica de los beréberes de Al-Andalus*. CSIC, Madrid 1997, 446 pp.
- Helena DE FELIPE, « Los bereberes del Magreb y su paso por al-Andalus », catàleg de la exposició *La Granada Ziri y el universo bereber*. Granada, 2019, pp. 41-49.
- Antoni FERRANDO, « De *Xarq al-Andalus* a Regne de València: la situació lingüística i sociolingüística de les terres valencianes al segle XIII », dins Germà Colón i Lluís Gimeno (eds.), *La llengua catalana en temps de Jaume I*. Universitat Jaume I, Castelló de la Plana 2010, pp. 97-144.
- Pierre GUICHARD, « Els "Berbers de València" i la delimitació del País Valencià a l'alta edat mitjana », *Afers: fulls de recerca i pensament* 4/7, 1988-1989, pp. 69-85.
- Maarten KOSSMANN, *Berber Loanwords in Hausa*. Rüdiger Köppe Verlag, Colònia 2005, X+228 pp.
- Maarten KOSSMANN, *The Arabic Influence on Northern Berber*. Brill, Leiden / Boston 2013, XII+461 pp.
- Grigori LAZAREV, *Les populations et les territoires du Maghreb du VIIe au XIe siècle (650-1050). Quatre siècles de géohistoire au Maghreb*. Académie du Royaume & Association de recherche Al Idrissi, Rabat 2020, 483 pp.+21 color maps.
- Tadeusz LEWICKI, « Les historiens, biographes et traditionnistes ibâd'ites-wahbites de l'Afrique du Nord du VIIIe au XVIe siècle », *Folia orientalia* 3, 1961, pp. 1-134.
- William MACGUCKIN DE SLANE (trad.), *Description de l'Afrique septentrionale par Abou-Obeïd-el-Bekri (Abū 'Ubayd al-Bakrī)*. Adrien Maisonneuve, París 1965, 407 pp. [reproducció de l'edició d'Alger de 1911-1913; 1^a ed. de 1857]
- William MACGUCKIN DE SLANE (trad.), *Ibn Khaldoun, Histoire des Berbères et des dynasties musulmanes de l'Afrique septentrionale ('Abdu r-Rahmān ibn Ḥaldūn)*. Librairie Orientaliste Paul Geuthner, París 1999, 4 vols. [1^a ed. 1852-1856]
- Georges MARÇAIS, *Les arabes en berbérie du XIe au XIVe siècle*. Ernest Leroux, París 1913, 771 pp.
- Georges MARÇAIS, *La berbérie musulmane et l'orient au moyen-âge*. Éditions Afrique Orient, Casablanca 1991 [1946¹], 310 pp.
- William MARÇAIS, « Comment l'Afrique du Nord a été arabisée », *Annales de l'Institut d'études orientales (Faculté des Lettres d'Alger)* 4, 1938, p. 10 ss. Reimprès a William MARÇAIS, *Articles et conférences*. Adrien Maisonneuve, París 1961, pp. 171-192.
- Mohamed MEOUAK, *La langue berbère au Maghreb médiéval. Textes, contextes, analyses*. Brill, Leiden / Boston 2015, XVI+479 pp.
- Abel SOLER i Carles MÚRCIA, « El llegat berber: Ifac, Toix, Oltà i altres topònims amazics de Calp i la Marina Alta », *eHumanista / IVITRA* (en premsa).
- Josep TORRÓ, « Les regions orientals d'al-Àndalus abans de la conquesta catalanoaragonesa. Una visió general », *Catalan Historical Review* 5, 2012, pp. 143-157.

Època moderna i contemporània

- Jacques BERQUE, *L'intérieur du Maghreb, XIe-XIXe siècle*. Gallimard, París 1978, 552 pp.
- Salem CHAKER, *Berbères aujourd'hui. L'Harmattan*, París 1989, 149 pp.
- Robert MONTAGNE, *Les Berbères et le Makhzen dans le sud du Maroc*. Éditions Afrique Orient, Casablanca, s/d, 471 pp. [reimpressió de l'edició de Félix Alcan, París 1930]

Fonts primàries i llibres de viatges

- Domènec BADIA I LEBLICH, *Viatges d'Alí Bei*. Llibres de l'Índex, Barcelona 2004, 704 pp.
- René CAILLIÉ, *Voyage à Tombouctou*, 2 volums. La Découverte, París 2002, 780 pp.
- Alexis EPAULARD (ed. i trad. de l'italià), *Jean-Léon l'Africain. Description de l'Afrique*. Adrien Maisonneuve, París 1956, 2 volums, XVI+630 pp.
- Charles de FOUCAULD, *Reconnaissance au Maroc (1883-1884)*. Hachette, París 1888, 518 pp.

- William MACGUCKIN DE SLANE (trad.), *Ibn Khaldoun, Histoire des Berbères et des dynasties musulmanes de l'Afrique septentrionale* ('Abdu r-Rahmān ibn Ḥaldūn). Librairie Orientaliste Paul Geuthner, París 1999, 4 volums [1^a ed. 1852-1856]
- William MACGUCKIN DE SLANE (trad.), *Description de l'Afrique septentrionale par Abou-Obeïd-el-Bekri* (Abū 'Ubayd al-Bakrī). Adrien Maisonneuve, París 1965, 407 pp. [reproducció de l'edició d'Alger de 1911-1913; 1a ed. de 1857]

Cultura i societat

- Laurent AUCLAIR et Mohamed ALIFRIQUI (éds.), *Agdal. Patrimoine socio-écologique de l'Atlas marocain*. Institut de recherche pour le développement / Publications de l'IRCAM, Rabat 2012, 647 pp.
- Francisco BENET, « Mercados explosivos: las tierras altas bereberes », dins Karl Polanyi (ed.), *Comercio y mercado en los imperios antiguos*. Labor, Barcelona 1976, pp. 237-264.
- Jacques BERQUE, *Structures sociales du Haut Atlas*. PUF, París 1978, 513 pp.
- André BERTRAND, *Tribus berbères du Haut Atlas*. Edita Vilo, Lausanne 1977, 149 pp.
- Hélène CLAUDOT-HAWAD, *Les Touaregs. Portrait en fragments*. Édisud, Ais de Provença 1993, 204 pp.
- Hélène CLAUDOT-HAWAD, *Éperonner le monde. Nomadisme, cosmos et politique chez les Touaregs*. Édisud, Ais de Provença 2001, 199 pp.
- Mohamed EL MANOUAR, *Dads, de l'organisation sociale traditionnelle à la domination coloniale (XIXème - XXème siècles)*. IRCAM, Rabat 2012, 363 pp.
- Remco ENSEL, *Saints and Servants in Southern Morocco*. Brill, Leiden 1999, 279 pp. Sobre *ihrđann*.
- Charles de FOUCAULD, *Reconnaissance au Maroc (1883-1884)*. Hachette, París 1888, 518 pp. [amb moltes reimpressions]
- David Montgomery HART, « Segmentary systems and the role of 'five fifths' in tribal Morocco », *Revue de l'Occident musulman et de la Méditerranée* 3, 1967, pp. 65-96.
- David Montgomery HART, *Dadda 'Atta and his forty grandsons: the social-political organization of the Ait 'Atta of southern Morocco*. Menas Press, Outwell, Wisbech, Cambridgeshire 1981, 262 pp.
- David Montgomery HART, *The Ait 'Atta of southern Morocco: daily life and recent history*. Menas Press, Outwell, Wisbech, Cambridgeshire 1984, 260 pp.
- David Montgomery HART, Mireille MORIN-BARDE i Guy TRÉCOLLE, « 'Atta (Ayt) », *Encyclopédie Berbère* 7, Ais de Provença 1989, pp. 1026-1032.
- INSTITUT GÉOGRAPHIQUE NATIONAL, ANNEXE du MAROC, *Carte de Tribus (Maroc au 1.500.000)*. París 1948.
- Denise JACQUES-MEUNIE, *Le prix du sang chez les berbères de l'Atlas*. Imprimerie Nationale, París 1964, 113 pp.
- Raymond JAMOUS, *Honneur et Baraka. Les structures traditionnelles dans le Rif*. Cambridge University Press / Maison de Sciences de l'Homme, París 1981, 303 pp.
- Aomar KHERDI, *Les Aït Hdiddou: organisation sociale et droit coutumier*. Publications de l'IRCAM, Rabat 2012, 138 pp.
- Émile LAOUST, *Mots et choses berbères. Notes de linguistique et d'ethnographie. Dialectes du Maroc*. Challamel, París 1920, 531 pp.
- Émile LAOUST, « L'habitation chez les transhumants du Maroc central », *Hespéris* 10, 1930, pp. 151-253; 12, 1932, pp. 115-218 i 14, 1934, pp. 109-196.
- Émile MASQUERAY, *Formation des cités chez les populations sédentaires de l'Algérie (Kabyles du Djurdjura, Chaouïa des l'Aourâs, Beni Mezâb)*. Ernest Leroux, París 1886 [reedició a Édisud, Ais de Provença 1983, 374 pp.]
- Larbi MEZZINE, *Le Tafilalt. Contribution à l'histoire du Maroc aux XVIIe et XVIIIe siècles*. Publications de la FLSF, Rabat 1987.
- Michaël PEYRON, « Contribution à l'histoire du Haut Atlas oriental: les Ayt Yafelman », *Revue de l'Occident musulman et de la Méditerranée* 38/2, 1984, pp. 117-135.
- Michaël PEYRON, « Merghad (Ayt) », *Encyclopédie Berbère* 31, Ais de Provença 2010, pp. 4883-4888.

- Michaël PEYRON i Gabriel CAMPS, « Hadiddou (Ayt) », *Encyclopédie Berbère* 21, Ais de Provença 1999, pp. 3278-3289. Conté un mapa del territori dels Ayt Yaflman.
- Samuel PICKENS, Michel RENAudeau, Xavier RICHER, *Le Sud marocain*, ACR Éditions, 1993, 264 pp.
- Marie-Pascale RAUZIER, Cécile TRÉAL i Jean-Michel RUIZ, *Tableaux du Haut Atlas marocain*. Arthaud, París 1998, 199 pp. Llibre il·lustrat.
- Ahmed SKOUNTI, *Le sang et le sol. Nomadisme et sédentarisation au Maroc. Les Ayt Merghad du Haut-Atlas oriental*. IRCAM, Rabat 2012, 308 pp.

Religió i creences

- Edmond DOUTTÉ, *La société musulmane du Maghrib: Magie et religion dans l'Afrique du Nord*. Éditions Adolphe Jourdan, Alger 1909, 611 pp.
- René BRUNEL, *Le monachisme errant dans l'islam. Sidi Heddi et les Heddawa*. Maisonneuve & Larose, París 2001, 471 pp.
- Émile DERMENGHEM, *Le culte des Saints dans l'Islam maghrébin*. Gallimard, París 1954, 350 pp.
- Ernest GELLNER, *Saints of the Atlas*. Weidenfeld & Nicholson, Londres 1969, 354 pp.
- Bertrand HELL, *Le tourbillon des génies: Au Maroc avec les Gnawa*. Éditions Flammarion, París 2002, 371 pp.
- Viviana PÂQUES, *La religion des esclaves. Recherche sur la confrérie marocaine des Gnawa*. Moretti et Vitali Editori, Bergamo 1991, 329 pp.
- Frank Maurice WELTE, *Der Gnawa-Kult: Trancespiele, Geisterbeschwörung und Besessenheit in Marokko*. European university studies. Series XIX, Anthropology-ethnology. Section B, Ethnology. Peter Lang Verlag, Frankfurt am Main 1990, 379 pp.

L'amazic a les aules

- M. D. ARENY I CIRILO, « L'acomodació de la població escolar amazigòfona a Catalunya », *Revista de llengua i dret*, 2013, pp. 353-386.
- C. CASTELLANOS LLORENÇ i A. Llobet, « Compartint taula: El lèxic Tastets de cuina amaziga, un exemple de la terminologia al servei de la interfracció en una societat multicultural », *Llengua i ús: revista tècnica de la política lingüística* 49, 2010, pp. 27-38.
- M. D. JIMÉNEZ JIMÉNEZ, A. M. RICO MARTÍN i S. SÁNCHEZ FERNÁNDEZ (2015). *Estudio del perfil lingüístico de los jóvenes que abandonan prematuramente la escuela*. Facultad de Educación y Humanidades del Campus de Melilla, 2015.
- F. SADIQI, « Dones i llengua amaziga al Marroc », dins DDAA, *Els amazics avui, la cultura berber*. 2009, pp. 99-102.
- Á. SUÁREZ COLLADO, « La etnicidad frente al Islam: El discurso de identidad de las comunidades amazighes en España », *Revista de Estudios Internacionales Mediterráneos* 16, 2014, pp. 1-20.

Estudis literaris

- Nico VAN DEN BOOGERT, *The Berber Literary Tradition of the Sous (with an edition and translation of "The Ocean of Tears" by Muhammad Awzal, d. 1749)*. Nederlands Instituut voor het Nabije Oosten, Leiden 1997, 455 pp.
- Abdellah BOUNFOUR, *Introduction à la littérature berbère. I: La Poesie*. Éditions Peeters, París/Lovaina 1999, 252 pp.
- Abdellah BOUNFOUR, *Introduction à la littérature berbère. II: Le récit hagiologique*. Éditions Peeters, París/Lovaina 2005, 224 pp.
- François DELL i Mohamed ELMEDLAOUI, *Poetic meter and musical form in Tashlhit Berber songs*. Rüdiger Köppe Verlag, Colònia 2008, 274 pp.+CD.
- Paulette GALAND-PERNET, *Littératures berbères: des voix des lettres*. PUF, París 1998, 280 pp.
- Hassan JOUAD, *Le calcul inconscient de l'improvisation: Poésie berbère, rythme, nombre et sens*. Peeters, París / Lovaina 1995, 347 pp.

- Carles MÚRCIA, ⵎⵓⵔⵙⵉⵏ ⵏ ⵓⵎⵓⵔⵓⵏ. *Sg tasaft ar tafruxt. De l'alzina a la palmera. Recull de refranys amazics*. Llibres de l'Índex, Barcelona 2018, 166 pp.

Literatura: textos estandarditzadors infantils

- oaziz kic (Aziz KICH), tahrut iran ad tg uĀkay. Publicacions de l'IRCAM, Rabat 2005, 16 pp. Conte il·lustrat en tamaziyt meridional. Va acompanyat de la narració en CD a càrrec de Rabha Aakka amb música de Belaid El Akkaf (5'08'').
- oaziz kic (Aziz KICH), iddv nn-yav yinsi anu. Publicacions de l'IRCAM, Rabat 2005, 17 pp. Conte il·lustrat en tamaziyt meridional. Va acompanyat de la narració en CD a càrrec de Said Mamad amb música de Belaid El Akkaf (5'39'').
- laphib Fuad (Lahbib FOUAD), agldun amçčan. Publicacions de l'IRCAM, Rabat 2005, 86 pp. Traducció al tamaziyt meridional del clàssic *Le Petit Prince* d'Antoine de Saint-Exupéry.
- **laphib Fuad (Lahbib FOUAD), ⵜⴰⵎⴰⵣⵉⵢⵜ ⵏ ⵓⵎⵓⵔⵓⵏ. Publicacions de l'IRCAM, Rabat 2005, 78 pp.**
- **laphib Fuad (Lahbib FOUAD), ⵜⴰⵎⴰⵣⵉⵢⵜ ⵏ ⵓⵎⵓⵔⵓⵏ. Publicacions de l'IRCAM, Rabat 2008, 70 pp.**
- **laphib Fuad (Lahbib FOUAD), ⵜⴰⵎⴰⵣⵉⵢⵜ ⵏ ⵓⵎⵓⵔⵓⵏ. Publicacions de l'IRCAM, Rabat 2012.**
- **laphib Fuad (Lahbib FOUAD), ⵜⴰⵎⴰⵣⵉⵢⵜ ⵏ ⵓⵎⵓⵔⵓⵏ. Publicacions de l'IRCAM, Rabat 2016.**
- AG WAWELKAZ, *Contes berbères*, Volubilis, Brussel·les 2004, 242 pp. Parlar dels *Ayt Mryad*. Conté deu contes (pp. 37-118), gramàtica en amazic (pp. 110-191) i vocabulari de 500 mots (pp. 193-241).
- oumar iaws (Omar TAOUS), ut, a ançar. tizlatin i imççann. Publicacions de l'IRCAM, Rabat 2008, 47 pp. Cançons infantils en tamaziyt meridional (*Ayt Mryad*) il·lustrades.
- Mryam Dmnati (Meryam DEMNATI), iddr, anlmad amaynu. tallasin yaänin: (1) tilila, tarbat ihyyan, (2) maziv d usman, (3) micu, amucc azgza. Publicacions de l'IRCAM, Rabat 2005, 91 pp. Quatre relats en taixelhit il·lustrats per a infants.
- Mryam Dmnati (Meryam DEMNATI), asalay amaziv. Publicacions de l'IRCAM, Rabat 2008, 37 pp. Còmic en tamaziyt meridional.
- Mryam Dmnati (Meryam DEMNATI), tagllidt n ayt ufla. Publicacions de l'IRCAM, Rabat 2005, 19 pp. Còmic en tamaziyt meridional.
- obslam xalafi (Abdeslam KHALAFI), tigiilt mm tallunt. Publicacions de l'IRCAM, Rabat 2007, 32 pp. Conte il·lustrat en taixelhit.
- lpusayn uoççi (Elhoussine OUAZZI), asaru n umiyn. Publicacions de l'IRCAM, Rabat 2004, 120 pp. Recull de 17 contes en taixelhit (sense il·lustracions).
- Mohammed RADI, tipija. Publicacions de l'IRCAM, Rabat 2009, 117 pp. Recull de 9 contes en tamaziyt septentrional amb traducció francesa.
- faġima agnaw (Fatima AGNAOU), iġġu tagujilt. Publicacions de l'IRCAM, Rabat 2005, 23 pp. Conte en tamaziyt meridional.
- faġima agnaw (Fatima AGNAOU), awlk amarir. Publicacions de l'IRCAM, Rabat 2005, 15 pp. Conte en taixelhit.
- faġima agnaw (Fatima AGNAOU), amucc abĒbac. Publicacions de l'IRCAM, Rabat 2005, 30 pp. Conte en tamaziyt meridional.
- *Annales des épreuves de berbère au baccalauréat 1995-2005*. Institut National des Langues et Civilisations Orientales, París 2006, 213 pp.
- *Contes portats pel vent*. Conté el conte de *L'eriçó i el xacal*.
- *Dadda Eġta i els seus quaranta nés*.

Literatura: textos estandarditzadors per a adults

- lukyus aġuliyus (afulay), avyul n wurv. issuvt s tmazivt mupmmad akunaä d mupmmad usus. Publicacions de l'IRCAM, Rabat 2013, 345 pp.
- racid lpapi (Rachid LHAHI), tamazivt d isqitn n imal. AMREC, s/l 2011, 87 pp. Assaig d'un autor de Tarudant (Sus).
- saoida frpat (Saïda FERHAT), içuran. Publicacions de l'IRCAM, Rabat 2011, 84 pp. Novel·la en tamaziyt meridional (*Ayt Mryad*).
- usoid lpsn (Oussaid LAHCEN), tayri d tallst. Publicacions de l'IRCAM, Rabat 2011, 221 pp. Novel·la en tamaziyt meridional.
- oumar buodidi (Omar BOUADIDI), aäil n isrdan. Publicacions de l'IRCAM, Rabat 2011, 270 pp. Novel·la en tamaziyt meridional.
- lpusayn uorfa (Chikh Lhoucein OUARFA), avlyas: asmattar n tyfrin. Publicacions de l'IRCAM, Rabat 2009, 311 pp. Recull de trenta-nou poemes de l'autor.
- Abdellah SABRI, azrf akucam. Tamaynut, Casablanca 2009, 119 pp. Novel·la en taixelhit.

- Lahoucine BOUYAAKOUBI, *Igdaq n Wihran*. Sidi Moumen, Casablanca 2010, 99 pp. Novel·la en taixelhit.
- oli ikn (Ali IKEN), askkif n inçadn. Publications de l'IRCAM, Rabat 2004, 91 pp. Novel·la en tamaziyt meridional (Ayt Mrɣad).
- Mohamed OUSSOUS, ixfawn d isasan. Tamaynut, Agadir 2006, 104 pp. Assaig en taixelhit.
- Muḥemmad AKUNAD, tawargit d imik. Bouregreg, Rabat 2002, 158 pp. Novel·la en taixelhit.
- Gabriel CRUZ, *Memoria de las piedras / Tawengimt n izran*. Baile del Sol, Tegueste (Tenerife) 2011, 180 pp. Traducció al tamaziyt meridional de Lahbib Fouad.
- **Baha MANSOUB, ⵜⴰⴳⴷⴰⵏⵜ ⴰⴳⴷⴰⵏⵜ ⴰⴳⴷⴰⵏⵜ. *Lettres de mon moulin*. 2020.**

Literatura: reculls de textos tradicionals

- Aomar AFA (ed.), *Relation de Sidi Brahim de Massa. Histoire du Souss au XIXème siècle. Texte amazighe, avec traduction arabe, française et anglaise*. Publications de l'IRCAM, Rabat 2005, 89+103 pp.
- Pierre AMARD, *Textes berbères des Ait Ouaouzguite*. Édisud, Ais de Provença 1997, 221 pp.
- dris azäüä (Driss AZDOUD), tadla n tmdyazt tamaziyt. Publications de l'IRCAM, Rabat 2011, 463 pp.
- dris azäüä (Driss AZDOUD), mupa akuray. tazduvt n imdyazn. Publications de l'IRCAM, Rabat 2012, 240 pp. Selecció de quinze poemes en tamazight meridional comentats d'aquest important poeta nascut a Ayt Sliman n Tunfiyt, de la tribu dels Ayt Ihya.
- Paulette GALAND-PERNET, *Recueil de poèmes chleuhs I*, Klincksieck, París 1972.
- Émile LAOUST, *Mots et choses berbères. Notes de linguistique et d'ethnographie. Dialectes du Maroc*. Challamel, París 1920, 531 pp.
- Henri MERCIER, *Textes berbères des Ait Izdeg (Moyen Atlas marocain)*. Rüdiger Köppe Verlag, Colònia 2013, XII+169 pp.
- Abdallah el MOUNTASSIR, *Amarg. Chants et poésies berbères du Sous (sud-ouest marocain)*. L'Harmattan, París 2004, 139 pp.
- Carles MÚRCIA, *De l'alzina a la palmera. ⵓⴷⴰⵏ ⵜⴰⴳⴷⴰⵏⵜ ⵏ ⵜⴰⴳⴷⴰⵏⵜ. Sg tasaft ar tafruxt. Recull de refranys dels Ayt Eṭṭa del sud-est del Marroc amb elements de paremiologia amaziga comparada*. Llibres de l'Índex, Barcelona 2018, 166 pp.
- zayd ucna (Zayd OUCHNA), uddur n umur. Dar al Manahil / Publications de l'IRCAM, Rabat 2007, 107 pp. Relat en tamaziyt meridional (Ayt Mrɣad) consagrat a la gesta de Zayd u Ḥmad
- zayd ucna (Zayd OUCHNA), asafa n twngimt. Publications de l'IRCAM, Rabat 2007, 218 pp. Comprèn els millors textos del cèlebre aede Muḥa u Eddi (Sakku) en tamaziyt meridional (Ayt Mrɣad).
- Arsène ROUX, *Poésies berbères de l'époque héroïque. Maroc central (1908-1932)*. Édisud, Ais de Provença 2002, 207 pp.
- Arsène ROUX i Abdallah BOUNFOUR (eds.), *Poésie populaire berbère*. CNRS, París 1990, 231 pp.
- Harry STROOMER (ed.), *Idèrisen imazighen n Igwedminwen d Igundafen. Textes berbères des Guedmioua et Goundafa*. Édisud, Ais de Provença 2001, 188 pp.
- Harry STROOMER (ed.), *An Anthology of Tashelhiyt Berber Folktales*. Rüdiger Köppe Verlag, Colònia 2001, 219 pp.
- Harry STROOMER (ed.), *Tashelhiyt Berber Folktales from Tazerwalt (South Morocco). A Linguistic Reanalysis of Hans Stumme's Tazerwalt Texts with an English Translation*. Rüdiger Köppe Verlag, Colònia 2002, 253 pp.
- Harry STROOMER (ed.), *Tashelhiyt Berber Texts from the Ayt Brayyim, Lakhsas and Guedmioua Region (South Morocco). A Linguistic Reanalysis of "Récits, contes et légendes berbères en Tachelhiyt" by Arsène Roux with an English Translation*. Köppe Verlag, Colònia 2002, 233 pp.
- Harry STROOMER (ed.), *Tashelhiyt Berber Texts from Ida u Tanan (South Morocco)*. Rüdiger Köppe Verlag, Colònia 2004, 169 pp.

Biografies

- Ahmed MARZOUKI, *Tazmamart, cellule 10*. Éditions Paris-Méditerranée, París / Tarik éditions, Casablanca 2000, 336 pp.
- Mohamed XUKRI, *El pa de cada dia*. Bromera, Alzira 1990, 207 pp.

Art

- Lahbib FOUAD, *Inazurn*. IRCAM, Rabat 2010, 165 pp.

Filmografia

- *Furigraphier le vide*. Hélène Claudot-Hawat i Nathalie Michaud. Documental de 5 minuts. 2009.
- *Bougafer 33*. Ahmed Baidou i Mustapha Qadery. Documental de 52 minuts. 2010.
- *Bouderbala*. Joaquín Cervera. Film de 84 minuts. 2010.
- *Le moussem de Timguidcht*. Fatima Bensalem Regragui. Documental de 26 minuts. 2013.
- *Loin des Hommes*. David Oelhoffen. Documental de 110 minuts. 2014.
- *Mimosas, la voie de l'Atlas*. Olivier Laxe. Film de 96 minuts. 2016.
- *Razzia*. Film de Nabil Ayouch. Film 119 minuts. 2017.
- *Les cloches de Toumliline*. Hamid Derrouich. Documental de 56 minuts. 2019.
- *Amazics: una diàspora forçada*. Norma Nebot i M'hamed Abdelouahed Allaoui. 30 minuts. 2019.
- *El foraster*. Capítols doblats a l'amazic a l'aplicació TV3 a la carta. 2020.